

ВЧЕНІ УКРАЇНИ ПРО ЦНБ

У зв'язку з урочистим святкуванням 75-річчя Академії наук України і одночасно ювілеєм ЦНБ ім.В.І.Вернадського журнал "Біблотечний вісник" розпочав заочну читацьку конференцію "Вчені України про ЦНБ". До участі в ній запрошуються всі бажуючі.

Пропонуються такі запитання (на Ваш вибір):

1. Що являє собою наукова бібліотека, зокрема ЦНБ, для вченого?
2. Чи задовольняє Бібліотека Ваші читацькі потреби, сприяє реалізації творчих задумів?
3. Як, на Ваш погляд, можна вдосконалити обслуговування читачів наукової бібліотеки?
4. Якої літератури не вистачає на полицях ЦНБ?
5. Нині, що відомо, з різних об'єктивних причин процес комплектування фондів ЦНБ, як і інших бібліотек, ускладнився. В якій спосіб наукова громадськість може допомогти поповненню фондів?
6. Як зміцнити творчі зв'язки між Академією і нашою книгозбірнею?
7. Ваші побажання ЦНБ.

Відповіді (форма — довільна) просимо надсилати або передавати на адресу:

252650, Київ-34, проспект 40-річчя Жовтня, 3, тел. 265-81-04, 267-48-67.

Ми вдячні директору Інституту металофізики АН України академіку В.В.Немошкаленку, голові Інформаційно-бібліотечної Ради Академії наук України, і директору Інституту фізіології ім.О.О.Богомольця АН України академіку П.Г.Костюку за те, що вони відгукнулися на прохання журналу і відповіли на наші запитання.

Академік В.В.Немошкаленко:

Завдання створення єдиної автоматизованої системи інформаційно-бібліотечного забезпечення наукових досліджень АН України, над вирішенням якого працюють у ЦНБ, передбачає об'єднання інформаційно-бібліотечних ресурсів Академії на базі технології мереж, надання можливості бібліотекам установ мати доступ до сукупного фонду наукової літератури. Головним елементом системи має стати об'єднаний електронний каталог. Він виконуватиме функції всіх каталогів: алфавітного, систематичного, предметного, підсобних фондів читальних залів, відділів, філіалів та ін. і стане базою для багатоаспектного інформаційно-бібліографічного обслуговування, створення проблемно-орієнтованих баз даних і зведених каталогів вітчизняних та зарубіжних видань. Наповнення електронного каталога в ЦНБ та інститутах розпочнеться з занесення в нього нових надходжень. Тут при визначенні етапності робіт, спрямованих на створення електронного каталога, пріоритет надаватиметься введенню тих ресурсів, які сьогодні використовуються тільки в одній установі, але можуть бути застосовані багатьма чи переважною більшістю установ: зарубіжних видань, що децентралізовано надійшли по лінії міжнародних контактів, дисертацій, перекладів, препринтів, обмінних фондів видань установи, створенню автоматизованих баз даних по картотеках праць співробітників, тематичних картотеках, актуальних розділах систематичних каталогів.

Сучасній науці потрібні бази даних як інформаційний результат попередніх досліджень, що забезпечують швидкий доступ до необхідної інформації. Її повнота, оперативність, доступність нерозривно поєднані із станом і розвитком інформаційних та інформаційно-дослідницьких служб, інформаційної технології, засобів і каналів

зв'язку, що утворюють матеріально-технічну базу інформаційної системи.

Інформаційно-бібліотечна рада поставила перед Президією Академії наук питання про централізоване забезпечення бібліотек комп'ютерною технікою і програмними засобами відповідно з рекомендаціями, розробленими Центром бібліотечно-інформаційних технологій ЦНБ.

Насичення бібліотек обчислювальною технікою пов'язано також з тим, що постійно змінюється співвідношення між виданнями на паперових і непаперових носіях. Уже сьогодні значну частину іноземних журналів ми можемо придбати тільки на мікроплівці. За прогнозами спеціалістів через 10–15 років 50% закупованих зарубіжних бібліографічних, довідкових, енциклопедичних, реферативних видань і 25% періодики будуть доступні тільки в електронній формі.

Це потребує структурної перебудови. В ЦНБ уже створено Інформаційно-аналітичний центр і Центр бібліотечно-інформаційних технологій, які займаються і теоретичною проробкою проблем АБІС і впровадженням автоматизації. Потреби сьогодення ставлять бібліотекаря перед необхідністю перепідготовки, поглиблення набутих раніше знань.

Отже, перед ЦНБ стоїть завдання розробити цілісну систему організації безперервної освіти бібліотечних спеціалістів, особливо ретельно слід продумати організацію перепідготовки кадрів у регіонах, надання методичної і консультативної допомоги з питань комп'ютеризації бібліотек.

7. Бібліотека завжди була символом культури суспільства і кожного типу цивілізації, соціальним інститутом, що формував особистості та індивідуальності, показником, характеристикою, віддзеркаленням життя ЦНБ не є винятком.

Сьогодні, коли існує загроза обмеженості свідомості, тенденції, що дедалі більше поширюється, коли відбувається розрив освіти і культури, коли освіта втрачає культурний, моральний, особистісний смисл, коли в науковій сфері втрачається спадкоємність поколінь, наукових і духовних традицій, бібліотеки мають виступити як гуманітарна сила, яка служить високим цілям духовного відродження.

За опитами населення в європейських країнах бібліотекарі дуже близько стоять до вершин оцінок з етики поведінки, чесності, порядності; бібліотекарі – це ідеалісти, безсрібники, їм властиве людинолюбство; вони вбачають мету свого життя у тому, щоб робити світ, суспільство і саму людину краще.

Бажаю Вам успіху в цій благородній праці.

Академік П.Г.Костюк:

1. ЦНБ була і є школою для молодих учених, яка відкривала і відкриває їм методику користування нагромадженими науковими джерелами, а в такий спосіб – і шлях до нових ідей та наукових відкриттів. Бібліографічний відділ є і був добрим довідниковим підґрунтям для початку мандрів у велику країну знань та її історичне минуле.

2. Не завжди. Позначається, особливо зараз, її другорядність, що зумовлено впливом ідеології колишнього центру колишнього Союзу. Бракує твердої валюти для придбання закордонних фундаментальних наукових джерел, підручників, періодичних видань.

3. Враховуючи викладене у п.2, провести анкетування читачів наукової бібліотеки з наступним аналізом отриманих відповідей.

Ширше треба запроваджувати комп'ютерну техніку, розширити дільницю ксерокопіювання, здешевити його, знайти можливість не тільки придбання інформаційних джерел на дискетах, але стати координатором і постачальником їх безпосереднім споживачам з наукових установ АН України.

Практикувати виїзні зустрічі у колективах наукових центрів (профільні зустрічі) АН України. Налагодити контакт (дієвий, а не формальний) з бібліотеками наукових закладів АН України та з провідними бібліотеками далекого та близького зарубіжжя.

Мати свою друкарню (у перспективі), видавати періодичне інформаційне видання, а також – центральний комп'ютерний банк даних, поєднаних з бібліотечними комп'ютерами галузевих інститутів через систему телефонного зв'язку.

4. Не вистачає нових свіжих періодичних видань. Часто вчені та бібліотеки галузевих інститутів отримують

джерела наукової інформації й періодики з-за кордону на 3–6 місяців раніше, ніж з ЦНБ. Тобто Бібліотеці бракує оперативності.

5. Треба піднести престиж ЦНБ. Тоді, можливо, бібліотеки та окремі вчені змогли б передати до фондів ЦНБ дещо з найкращих своїх зібрань, а, можливо, зробити значно більше.

6. Шляхом творчих зв'язків між колективом ЦНБ та колективами галузевих інститутів АН України та їх бібліотеками.

‘ДАВАЙТЕ ВСЕБІЧНІ ЗНАННЯ НАРОДУ..’

Конгресова бібліотека США – унікальна. Такої слави зажила ця установа в усьому цивілізованому світі, такої думки про неї завідувач її Українського відділу пан БОГДАН ЯСИНСЬКИЙ, розмову з яким веде літературознавець ВІТАЛІЙ АБЛІЦОВ.

Головне призначення книгозбірні – обслуговувати американських конгресменів і сенаторів. На допомогу їм тут готуються зокрема рапорти, ділові папери тощо. ‘‘Це, – підкреслює п. Б.Ясинський, – надзвичайно відповідально. До політичних діячів звертаються за порадами люди різних професій і соціальних груп. Парламентарії повинні оперативно відповісти на будь-яке їхнє запитання’’.

Початок цієї книгозбірні покладено в 1800 р. Засновником національної бібліотеки, що знаходиться у Вашингтоні, є Конгрес США. Вона розміщена у трьох будинках. Останній, загальною площею 186 тисяч квадратних метрів, споруджено в 1980 р. Протягом майже 200 років поповнюються фонди однієї з найбільших бібліотек світу – рукописними матеріалами, літературою з питань права, історії, філософії та ін. Сьогодні тут нараховується 80 мільйонів позицій. також у бібліотеці листи видатних діячів різних країн, фотознімки, кінострічки, навіть скрипки Страдіварі. Щодня одержується 7 тисяч одиниць зберігання.

– До нас надходить, – підкреслює п.Б.Ясинський, – друкована продукція майже всіх світових видавництв. Після каталогізування книжки фіксуються комп'ютерною системою. Література, видана 470 мовами світу, розміщена на полицях, довжина яких дорівнює 856 кілометрам. Проте, щоб видати читачеві будь-яку книжку чи документ, витрачається не більше 15 хвилин. У книгозбірні працює близько 5 тисяч чоловік. Щоденно на обслуговуванні конгресменів і сенаторів задіяно 800 бібліотечних працівників. Надзвичайно велика увага в цій науковій установі приділяється культурно-просвітній роботі – читаються лекції, відбуваються тематичні концерти тощо.

‘‘Давайте всебічні знання народу, – підкреслював третій президент США Томас Джефферсон, – який подарував книгозбірні 6487 томів, – і тиранія, насильство над тілом та розумом зникнуть, немов злі духи на світанку дня.’’

Нині бібліотека Конгресу США відкрита щодня протягом року, за винятком загальнонаціональних свят. Будь-яка людина, котрій виповнилося 18 років, у якому місці планети вона б не жила, може без попереднього запису вільно увійти до бібліотеки Конгресу й користуватися її фондами. Вся література доступна відвідувачам. Якщо хтось не має можливості приїхати до Вашингтона, працівники бібліотеки перешлють потрібні Вам матеріали. До послуг читачів і комп'ютерна система. І ще один факт, теж незвичний для наших співвітчизників: національна бібліотека утримується коштом податкодавців.

– А чи багато українських книжок у фондах Конгресової бібліотеки? Журнал ‘‘Америка’’ інформує, що близько 60 тисяч.

– За найновішими даними, – зауважує п. Ясинський, – це 72 тисячі позицій. Частина видань маємо у двох і більше примірниках.

– Як потрапили до вашої бібліотеки українські книжки?

– За цим ціла історія. Був собі в Красноярську купець Геннадій Юдин, непересічна особистість в історії не тільки Сибіру. Його бібліотека на дореволюційний час була однією з найкращих в Росії. Це – і праці найвідоміших російських істориків, вибрані видатних письменників Росії і народів, що входили до неї, старожитності, повні комплекти літописів, праці історичних та археологічних товариств, твори мистецтва. До Америки потрапила й розроблена Юдином система каталогізації бібліотеки. Завдяки йому бібліотека Конгресу США одержала перші видання творів Тараса Шевченка, Пантелеймона Куліша, комплекти ‘‘Основи’’ та чимало іншого.

В такий спосіб Конгресова бібліотека поповнилась українськими, білоруськими, киргизькими, узбецькими книгами. Книжкові видання потрапляли до США з України і після 17-го. В 1931 році було придбано Імператорську бібліотеку, в якій нараховувалось понад 2 тисячі томів. Інші колекції надходили як дарунки емігрантських сімей. Сучасні поповнення книгозбірні – наслідок офіційних ділових стосунків.

– Пане Богдане, розкажіть, будь ласка, детальніше про українську колекцію бібліотеки.

– Підкреслюю: маємо чи не найкращу за кордоном колекцію українських видань. Тут і Острозька ‘‘Біблія’’, рідкісний примірник ‘‘Слова о полку Ігоревім’’, ‘‘Псалтир’’ Петра Могили, старі видання ‘‘вангелій’’, книги XVI–XVIII століть, понад 260 видань творів Михайла Грушевського. Окраса колекції – перший український буквар, виданий у Львові, та ін.

– А кого найбільше цікавлять українські книжки?

– По-перше. Українська література користується надзвичайною популярністю. Найбільший інтерес вона становить для конгресменів, сенаторів, науковців, представників японських, китайських фірм і компаній та ін. Я раніше очолював мікрофільмувальний відділ. Японці зробили фільмокопії всіх українських книг, що зберігаються в Конгресовій бібліотеці. Японські дослідники завжди особливо пильно вивчали всі матеріали, що стосувалися колишнього Радянського Союзу, зокрема України, її історії. Вивчається спадщина Миколи Скрипника, праці з економіки Волобуєва та ін.

– Як ви вирішуйте найбільш важливі питання – збереження фондів?

– Ті видання, що надходять до бібліотеки Конгресу, – зберігаються вічно. Проблеми у нас виникають тільки з книгами, що надходять з країн колишнього СРСР. Ці книги, як відомо, надруковані на кислотному папері. З часом він стає крихким, самознищується. З цієї причини всі такі видання одразу підлягають фільмуванню. А плівка зберігається тисячу років.

– Що б Ви ще хотіли додати до нашої розмови?

– Тривожить те, що й досі лежать у вас книги, до яких нема доступу широкому колу читачів, хоч, здається, вже і ‘‘спецхрани’’ пішли в Лету. Нині ми докладаємо зусиль, щоб налагодити з вами книгообмін. Ми готові не тільки передати вам книги, що маємо, але й технологію їх зберігання. Ми хочемо, щоб українці мали доступ до всіх духовних багатств світу. Це потрібно і нам, і прийдешнім поколінням.